

Asia: VN/27297/2023

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024-27

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleittain

Vammaisten naisten valtakunnallinen yhdistys - Rusetti ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen tasa-arvo-ohjelman luonnoksesta.

1. Johdanto, yleiset huomiot

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 1. Johdanto, sekä muut yleiset huomiot

Rusetti pitää tärkeänä sitä, että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen lisäksi kautta linjan eri hallinnonaloilla tehtäisiin enemmän sukupuolivaikutusten arviointia. Sukupuolivaikutusten arviointia tehdään liian suppeasti, ja sukupuolivaikutusten arvioinnissa pitää ottaa huomioon myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevien, kuten vammaisten tyttöjen ja naisten tilanne.

2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Tasa-arvon edistämistyössä liittyen koulutukseen on otettava huomioon myös intersektionaalinen lähestymistapa. Koulutuksen eriytyminen sukupuolen mukaan koskettaa myös esimerkiksi vammaisia nuoria, joiden elämässä sukupuolisegregoituneet koulutuspolut voivat aiheuttaa haasteita. Stereotypioihin perustuvat, naisille sopiviksi nähtävät hoiva- ja terveysalan työurat voivat päätyä olemaan esteellisiä ja saavuttamattomia polkuja vammaisille, koulutetuille naisille. Toisaalta haasteena on myös koulutuksen ja työuran segregoituminen stereotyyppisesti vammaisille sopiviksi katsottuihin ammatteihin: vammaisten tyttöjen ja naisten on saatava yhdenvertaista opinto-ohjausta ja tukea opintoihinsa, jotta he voivat toteuttaa omaa potentiaaliaan ja kiinnostuksen kohteitaan vapaasti koulutuksessa ja työelämässä. Haasteena on myös vammaisten nuorten naisten ohjaaminen suoraan eläkkeelle, jolloin työelämä- ja tätä myöten yhteiskunnallinen osallisuus jäävät usein hyvin heikoiksi. Tätä kehitystä on aktiivisesti vastustettava.

Kouluterveyskyselyistä selviää, että myös vammaiset tytöt kohtaavat vammattomiin verrattuna enemmän koulukiusaamista ja häirintää, erityisesti seksuaalista häirintää. Tämän lisäksi vammaiset nuoret kohtaavat koulu- ja opiskelupolullaan edelleen haasteita koulu- ja opiskeluympäristöjen esteettömyyden ja saavuttamattomuuden kanssa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelussa on olennaista ottaa huomioon myös vammaisten tyttöjen ja naisten tilanne ja kohtaama moniperusteinen syrjintä.

3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

Vammaisten henkilöiden työllisyystilanne on verrattuna valtaväestöön ja muihin eri ihmisryhmiin Suomen alhaisinta. Vammaisilla ihmisillä työllisyys- ja palkkakehitys heijastelee varmasti myös Suomessa yleisesti vallitsevaa sukupuoliepätasapainoa, mutta tilanteesta tiedetään hyvin vähän. Jotta vammaisten naisten työelämäosallisuutta voitaisiin kehittää, on selvitettävä vammaisen naisen euro. Kun saamme tietoa tämänhetkisestä vammaisten naisten eurosta ja työllisyystilanteesta, on helpompaa määritellä tarkkoja ja tuloksellisia toimenpiteitä vammaisten naisten työllisyyden kohentamiselle. Vammaisten ihmisten työllisyyttä ei voi parantaa tekemättä sukupuolivaikutusten arviointia.

Vammaiset henkilöt kohtaavat työelämässä paljon syrjintää vammaisuutensa takia ja vammaiset naiset sekä vammaisuutensa että naiseutensa takia. Toimenpiteenä työelämäosallisuuden kohentamiseksi työelämän saavutettavuutta ja esteettömyyttä on kehitettävä. On myös varmistettava, että työelämässä aliedustettujen ryhmien toimintaohjelman laatimisessa tehdään sukupuolivaikutusten arviointia myös vammaisten henkilöiden kohdalla.

4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Vammaiset naiset ovat aliedustettuina kaikissa toimielimissä. On olennaista, että yhteiskunnan moninaisuus heijastuu päättäviin elimiin, jotta päätöksenteossa osataan ottaa huomioon erilaiset elämäntilanteet ja tasa-arvon toteutuminen. Tarvitaan kansalaisjärjestöjen tukea, jotta erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ääni kuuluu valtakunnallisessa päätöksenteossa. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimus velvoittaa Suomea osallistamaan vammaiset ihmiset kaikkeen heitä koskevaan päätöksentekoon.

Tutkimuksissa on todettu, että vammaiset tytöt ja naiset kohtaavat vammattomiin naisiin verrattuna moninkertaisesti seksuaalista häirintää. Seksuaalisen häirinnän vastaisia toimia suunniteltaessa on otettava huomioon vammaisten tyttöjen ja naisten erityisen heikko asema. Kaikkien tukitoimien, joita seksuaalisen häirinnän uhreille tuotetaan, on myös oltava esteettömiä ja saavutettavia.

5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Tuoreimmissa tutkimuksissa (Valtioneuvosto 2022:24, Tilastokeskus 2023, Kouluterveyskysely 2017), on havaittu vammaisten tyttöjen ja naisten kohtaavan moninkertaisesti väkivaltaa, mm. lähisuhdeväkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa, taloudellista väkivaltaa, häirintää ja vihapuhetta muihin ryhmiin nähden. Tämän lisäksi vammaiset naiset kohtaavat esteitä hakeutuessaan väkivaltaa kohdanneiden tuki- ja turvapalveluiden piiriin. Luottamus palvelujärjestelmään ja viranomaisiin on matala, tutkimuksissa selvitettiin, että vain noin neljäsosa väkivaltaa kohdanneista vammaisista henkilöistä on ottanut yhteyttä viranomaisiin apua ja tukea saadakseen. Tutkimusta on jatkettava ja rahoitusta lisättävä, jotta saadaan tarkempaa tietoa vammaisiin naisiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteistä. Erityisesti moniperusteista syrjintää ja kasautuvaa, moniperusteista haavoittuvuutta kokeneiden, kuten HLBTIQ+ -yhteisöön kuuluvien vammaisten, iäkkäiden vammaisten naisten tai maahanmuuttajataustaisten vammaisten naisten kohtaamaa väkivaltaa on syytä tutkia.

Pakottavan kontrollin kriminalisoinnin tarve on olennainen ja selvitetty, sitä ei tarvitse enää enempää selvittää. Lainvalmistelu on aloitettava viipymättä, ja siinä on tärkeää ottaa huomioon monien haavoittuvassa asemassa olevien tilanne. Vammaiset tytöt ja naiset kohtaavat vammattomia enemmän väkivaltaa, jossa on myös pakottavan kontrollin piirteitä. Vammaiset naiset ovat useasti vahvassa riippuvuussuhteessa väkivallan tekijään ja vammaisten naisten liikkumista, yhteydenpitoa, talouden hallintaa ja päätöksentekoa saatetaan kontrolloida. Pakottava kontrolli saattaa liittyä vammaisten tyttöjen ja naisten elämään hyvin nuoresta asti, jolloin kontrollia ei välttämättä tunnisteta omassa elämässä. Tällöin kohdattu väkivalta jää näkymättömiin.

Suomessa väkivaltaa kohdanneiden palveluiden kehittäminen esteettömämmiksi ja helpommin saavutettavaksi on aloitettu rahoittamalla turvakotien esteettömyyden parantamista. Näiden esteettömyyttä ja saavutettavuutta parantavien toimien rahoitus on turvattava, ja muutettava pistemäisestä vakinaiseksi, jotta toimia voidaan jatkaa ja toimien vaikuttavuutta tarkastella. Tilastokeskuksen 2021 tekemässä selvityksessä sukupuolistuneesta väkivallasta, saatiin selville, että 25 % vastaajista ilmoitti vamman haitanneen tai estäneen turvakotiin pääsyn. Osuus on laskettu kaikista vastaajista. Osuuden koko kertoo merkittävistä haasteista turvakotien saavutettavuudessa, minkä vuoksi kehittämistä on jatkettava. Tehtyjen esteettömyyttä ja saavutettavuutta kehittäneiden toimien vaikuttavuutta on selvitettävä ja turvakotien esteettömyys- ja saavutettavuustilanteita on tarkasteltava vammaisten ihmisten kokemusosaamista hyödyntäen.

Turvakotien lisäksi kaikkien väkivaltaa kohdanneiden tukipalveluiden täytyy olla esteettömiä ja saavutettavia. Pidämme erityisen kannatettavana Nollalinjan chat-toiminnan vakiinnuttamista, se on tärkeä saavutettavan ja esteettömän palvelupolun osa väkivaltaa kohdanneille ja hyödyttää suurta joukkoa vammaisia tyttöjä ja naisia.

Sovittelusta luopuminen on myös erityisen positiivista, sillä se edistää vammaisten naisten ja tyttöjen oikeussuojaa, koska vammaiset naiset ja tytöt ovat usein erityisen riippuvaisia väkivallan tekijästä. Vahva riippuvuussuhde tekijään korostaa sitä, että väkivallan sovittelulle on erityisen heikot lähtökohdat. Tekijä voi olla esim. puoliso, lähiomainen, omaishoitaja, henkilökohtainen avustaja tai muu läheinen. Lisäksi tekijänä voi olla esim. asumispalveluiden työntekijä. Väkivallan tullessa ilmi viranomaisille, on todennäköistä, että väkivalta on jatkunut jo pidemmän aikaa ja väkivallan uhri voi pelätä hänelle elintärkeän avun saamisen katkeamista, jos ilmiantaa väkivallan tekijän. Vammaiset tytöt ja naiset voivat olla riippuvaisia esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan avusta intiimihygienian hoidossa, näissä tilanteissa on olemassa normaalia korkeampi riski hyväksikäytölle tai lähisuhdeväkivallalle.

Seksuaalisesta väkivallasta, esim. raiskauksesta saatavien tuomioiden pituus määräytyy edelleen syrjivästi tekopaikan mukaan, vaikka raiskauslainsäädäntö on muutettu suostumusperusteiseksi. Edelleen, jos raiskaus tapahtuu laitolosuhteissa (esim. vammaisten asumispalveluyksiköt), on siitä saavan rangaistuksen pituus lyhyempi, kuin muualla tapahtuvissa raiskauksissa. Tämä asettaa vammaiset naiset yhä heikompaan asemaan juridisesti, erityisesti koska tutkimusten mukaan (Valtioneuvosto 2022:24) vammaiset naiset kohtaavat enemmän seksuaalista väkivaltaa muihin ihmisryhmiin verrattuna.

Kerätessä tietoa väkivaltatapauksista, on uhreista kerättävistä tiedoista käytävä ilmi myös uhrin vammaisuus tai toimintarajoite. Kerättävän tiedon ei tarvitse sisältää terveystietoja, kuten uhrille asetettua diagnoosia, mutta väkivallan uhrin taustatietoihin lisättävä tieto uhrin vammaisuudesta lisää ymmärrystä ja statistista tietoa vammaisiin kohdistuvasta väkivallasta. Tällöin vammaisiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta saataisiin enemmän tietoa, jonka avulla esim. tukipalveluiden kehittäminen ja kohdentaminen helpottuisi.

6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

On tärkeää, että Suomi jatkaa pitkän aikavälin ihmisoikeuspoliittista linjaansa vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseksi. On tärkeää tarkastella sitä, että erityisesti kriisitilanteissa heikoimpaan asemaan usein jäävät vammaiset henkilöt, ja edistää vammaisten ihmisten turvallisuuden ja oikeuksien toteutumista kriisialueilla. Tärkeää on myös havainnoida erityisen haavoittuvat ryhmät vammaisten ihmisten yhteisön sisällä, kuten vammaiset tytöt ja naiset sekä muihin vähemmistöihin kuuluvat vammaiset henkilöt.

Kansainvälisesti tasa-arvon takapakkia ajaa aktiivinen ja varakas anti-gender-liike. Suomen on kansainvälisillä areenoilla vastustettava anti-gender-liikkeen tavoitteita kaventaa naisten, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen ja muiden vähemmistöryhmien oikeuksia. Aktiivinen

sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen ajaminen ja tässä työssä intersektionaalisen näkökulman huomioon ottaminen on olennaista positiiviselle tasa-arvokehitykselle esimerkiksi EU:ssa.

7. Institutionaaliset rakenteet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 7. Institutionaaliset rakenteet

Tasa-arvon edistämistyössä on erittäin tärkeää tarkastella tasa-arvotyötä intersektionaalisesta näkökulmasta. Sukupuolen tasa-arvoa tarkastellessa on otettava huomioon erityisen haavoittuvassa asemassa olevien, esimerkiksi vammaisten tyttöjen ja naisten tilanne, sekä ehkäistävä moniperusteista syrjintää. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslain on pystyttävä tosiasiallisesti kieltämään ja puuttumaan moniperusteiseen syrjintään. Suomen pitää myös pystyä seuraamaan allekirjoittamiaan ihmisoikeussopimuksia, esimerkiksi YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaa yleissopimusta. Vammaisten henkilöiden pitää olla mukana heitä koskevassa päätöksenteossa ja vammaisten naisten pitää olla mukana valtion toteuttamassa tasa-arvotyössä.

Tutkimuksissa on todettu, että vammaisten henkilöiden luottamus viranomaisia kohtaan on alhaisempaa muuhun väestöön verrattuna. Tämä epäluottamus johtaa esimerkiksi siihen, että vain noin neljäsosa väkivaltaa kohdanneista vammaisista naisista on ilmoittanut siitä viranomaisille. Epäluottamus kohdistuu moneen kohtaan prosessia: ei uskota viranomaisten kuuntelevan ja uskovan vammaisen naisen kertomaa, kertomaa vähätellään viranomaisen toimesta, ei uskota ilmoitusten etenevän prosessissa tai johtavan mihinkään toimenpiteisiin. Luottamusta on rakennettava johdonmukaisesti esimerkiksi kouluttamalla poliiseja vammaisiin naisiin liittyvistä ja erityisesti vammaisiin naisiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteistä.

Täckman Anni

Vammaisten naisten valtakunnallinen yhdistys - Rusetti ry